

Кабачек Володимир Вікторович
Журило Дмитро Юрійович
доценти кафедри УКІН НТУ «ХП»
e-mail: vladimirkabacek@gmail.com

ОЦИФРУВАННЯ АРХІВНИХ ДОКУМЕНТІВ – ДОСЯГНЕННЯ ТА ПРОБЛЕМИ

Однією з гуманітарних дисциплін є історія. Викладання історії без посилань на архівні документи неможливо. За роки незалежності України попит на архівні послуги зростає в геометричній прогресії. Тому з метою зберігання архівного фонду приходиться шукати нові підходи та варіанти роботи. Не лише в Україні, а й у сучасному світі, використання інформаційних ресурсів і технологій у сфері архівної діяльності стало виключно затребуваним. Очевидно, що розвиток процесу оцифрування архівних документів безпосередньо пов'язаний з розвитком нашого суспільства і збереженням для нащадків історичних культурних цінностей. Саме завдяки оцифруванню історичних документів культури і мистецтва можливе підвищення рівня розвитку духовного та культурного життя суспільства, насамперед тому, що сучасне молоде покоління заповнює таким чином деякі знання в різних сферах діяльності, наприклад, в освіті. На сьогодні в Україні реставраційну справу та збереження архівних документів вивчено та опрацьовано досить добре, і тому впровадження оцифрування стає новим напрямком у системі архівної служби.

Пошук вирішення проблеми та оперативного використання активного документів почався ще в середині 1990-х років, коли Бібліотека Конгресу Сполучених Штатів Америки приступила до тотальної оцифрування наявних масивів мікрофільмів як самостійною колекцією і як основного носія страхового та користувальницького фонду. В процесі оцифрування американські фахівці зіткнулися з необхідністю вироблення єдиних підходів до реалізації процесів переведення інформації з матеріальних носіїв в електронний вигляд, тобто виникла необхідність регламентування оцифрування архівних матеріалів.

Оцифрування архівних документів само по собі представляє певний опис історичного об'єкта або зображення в різних розширеннях і форматах, які надалі оцифровуються за допомогою технологічних програм, за допомогою сучасних технологічних пристроїв - сканерів різних моделей та призначення і фотоапаратів професійного рівня. Оцифровані документи переносяться у цифрове середовище використання та стають придатними для використання дослідниками на електронних та цифрових носіях. Оцифрування в сучасному світі – це перехід від паперового вигляду в електронний за допомогою сканування архівних документів. Такі оцифровані архівні масиви створюються найчастіше для документів, що активно використовуються дослідниками, наприклад, метричних книг різних конфесій. Цифрові копії документів можуть бути легко обмінені між установами та дослідниками, сприяючи співпраці, обміну знаннями та спільним проектам. Це дозволяє зберегти цінні документи у задовільному вигляді для нащадків та страхувати архівний фонд від загроз втрати документа за будь-яких обставин.

У сфері архівної служби оцифрування історичної спадщини – це досить важкий і дуже витратний процес роботи. Це пов'язано з тим, що в системі архівів є безліч унікальних і справжніх документів, оцифрування яких може тривати роками. Зазвичай, кількість матеріалів для оцифрування планується на рік, оскільки ресурси та фахівці для оцифрування лімітовані. Оцифрування документів – це лише здавалося б просте сканування документа. Насправді, ця операція має чималу кількість додаткових процедур, які проходять документи. Спочатку документ перевіряють на збереження, нумерацію сторінок, наявність фізичних ушкоджень, на вигоряння тексту під впливом часу тощо. І лише потім архівна справа розшивається для сканування. Після того, як документ пройшов сканування, вже створені електронні документи реєструються в електронній базі архіву і вони проходять облік електронного фонду архіву. Але і після цього робота над електронною версією документа не припиняється. Отримана копія оригінального документа стає майстер-копією для створення новітніх копій для роботи з ними дослідників. Майстер-копію ретельно перевіряють на наявність

помилки, графічно обробляють для кращого перегляду, зберігають, реєструють і враховують уже електронні копії документа, паралельно передають оригінал документа на можливу реставрацію, на зшивання та повертають назад на зберігання.

Електронні документи в сучасному світі стали сполучною ланкою, оскільки саме вони забезпечують доступною інформацією людський простір. Диджиталізація дедалі більше входить у сучасний стан обороту різних документів та його архівної складової. Але виникає й чимало проблем. Деякі об'єкти можуть бути дуже старими, легко пошкоджуватися або деградувати при контакті з повітрям або світлом (рідкісні та старовинні рукописи, ілюстрації або фотографії можуть бути дуже чутливими до впливу і вимагають особливої уваги та запобіжних заходів при їхньому оцифруванні). По-друге, існує брак наявності ресурсів та фахівців для оцифрування. Враховуючи те, що кількість справ у деяких архівах України сягає сотень тисяч і навіть мільйонів одиниць, зрозуміло, що вартість оцифрування такого масиву інформації не є дешевим заходом. Серйозною проблемою є те, що, на сьогодні не існує надійного способу зберігання великих обсягів інформації, здатного забезпечити збереження документів протягом 100 і більше років. Наприклад, папір, який вважається досить недовговічним матеріалом, дає можливість при задовільних умовах зберегти інформацію на 100, 200 і більше років. А електронні документи станом на сьогодні вимагають перезапису кожні 5-7 років. Уявити можливості архіву чи бібліотеки для перезапису мільйонів справ кожні 5-6 років не складно: такої можливості більша частина закладів не має сьогодні і навряд, чи вони з'являться завтра. Незважаючи на велику кількість проблем, оцифрування – захід, виключно важливий для збереження культурної спадщини будь-якого народу.

Автори висловлюють щирі подяку співробітникам Центрального архіву вищих органів влади України (м. Київ) Оксані Кузнєцовій та Ганні Підлісній за консультації та добрі поради.